

14   **Societat, valors i educació**

Aportació del Consell Escolar de Catalunya a les
VIII Jornades de Consells Escolars de
Comunitats Autònomes i de l'Estat

Abril, 1997

Edició: Consell Escolar de Catalunya

*Tiratge: 200 exemplars
Abril de 1997*

Índex

Document 2/1997: Societat, valors i educació	4
Presentació	4
Capítol I. Coresponsabilitat educativa de la societat	5
Capítol II: Els continguts transversals com a resposta a les demandes socials	18

Document 2/1997: Societat, valors i educació

La Comissió Permanent del Consell Escolar de Catalunya va acordar, en data 30 d'octubre de 1996, constituir-se en subcomissió específica per preparar el document que havia d'esdevenir l'aportació d'aquest Consell a les VIII Jornades de Consells Escolars de Comunitats Autònomes i de l'Estat, celebrades a València.

El document elaborat va ser sotmès a la consideració de tots els membres del Consell i, una vegada estudiades i debatudes les precisions efectuades, la Comissió Permanent va donar per acabat aquest document el 2 d'abril de 1997.

Presentació

En aquest document s'exposen els dos temes relacionats amb el contingut de les VIII Jornades de Consells Escolars de Comunitats Autònomes i de l'Estat sobre *Societat, valors i educació* que foren encarregats al Consell Escolar de Catalunya.

El capítol I tracta del tema de la coresponsabilitat educativa en la societat a partir de l'anàlisi de les necessitats que la societat actual té en l'àmbit educatiu. En fer aquesta anàlisi s'ha tingut en compte un doble vessant que, sense afany exhaustiu, assenyala, d'una banda, les qüestions (necessitats) més rellevants que fan referència o es consideren derivades dels canvis científics i tecnològics que caracteritzen els temps actuals i, d'una altra, les qüestions (necessitats) que sorgeixen bàsicament de les condicions de l'organització social vigent en el nostre entorn.

En cada apartat es proposen les possibles respostes que l'escola com a institució dóna o hauria de donar a aquestes demandes socials i es desenvolupa també el paper de la resta d'institucions, entitats i estaments que, a més de l'escola, formen part de la societat i que tenen una incidència directa en el món educatiu, entre els quals s'hi destaca fonamentalment la família.

El capítol II tracta de la temàtica curricular dels continguts anomenats transversals que responen a les demandes socials. I així, els continguts del currículum establert a Catalunya per a l'educació primària i per a l'educació secundària que es poden considerar que tenen un sentit de transversalitat o poden ser objecte d'un tractament més interdisciplinari s'han relacionat amb les necessitats educatives analitzades en el primer capítol, per tal que es pugui constatar de quina manera hi són incloses.

Capítol I. Coresponsabilitat educativa de la societat

La societat, amb tot el seu conjunt d'estructures, associacions, institucions i organismes té com a objectiu vetllar pel bé comú i procurar l'avenç col·lectiu.

Tot i que la societat ha creat l'escola i l'ha responsabilitzat de la instrucció i la formació de tots els infants i adolescents, sota els principis que la mateixa societat democràtica els dóna, l'escola no ha de tenir l'exclusivitat d'aquesta formació i menys encara del concepte global de l'educació.

Ens trobem amb la responsabilitat irrenunciable de les famílies respecte a l'educació dels fills, responsabilitat que es delega parcialment en l'escola, però que segueix vigent en els seus principis fonamentals. Som conscients que les peticions que es fan, i que seran presents al llarg del document, no podran ser assumides per totes les famílies, per això els poders públics han d'exercir una funció sensibilitzadora sobre aquestes responsabilitats. Tot i així, hi ha un principi bàsic que no podem perdre mai de vista: l'escola ha de donar resposta a les necessitats de la societat que es vinculen directament amb l'educació.

En primer lloc, volem assenyalar que l'escola és part integrant de la societat i existeix com a institució precisament perquè compleix una funció social de benefici col·lectiu ampli. Això sense menysprear les repercussions de caire personal que l'educació escolar té. Per tant, la societat en el seu conjunt s'ha de comprometre amb l'escola, és a dir, ha de vetllar perquè l'escola disposi dels mitjans necessaris per a complir la responsabilitat que se li encomana, sense excloure la necessitat d'un control que garanteixi que aquesta responsabilitat es duu a terme en el marc pertinent.

Una altra qüestió que hem de considerar és que l'escola, tot i tenir una funció social específica, no té per ella mateixa totes les possibilitats per a complir els objectius educatius generals que se li demanen. Volem dir que, sense renunciar a la responsabilitat que li pertoca en l'educació de les noves generacions, l'escola sola no pot aconseguir les fites educatives que han de ser una tasca compartida amb altres instàncies socials, especialment la família.

Per tant, de cap manera la família i el conjunt de la societat poden abdicar de les noves responsabilitats vers l'educació dels infants i els joves, considerant que això correspon en exclusiva a l'escola. Hi ha d'haver una coresponsabilitat en la consecució dels valors generals compartits, i dels que són comuns en una concepció democràtica i més justa de la societat. L'escola, com ja hem assenyalat, tindrà fites

específiques, especialment les que fan referència a la culturalització bàsica de les quals ja se'n responsabilitzarà en exclusiva.

Societat i escola han de tenir una relació mútua i constant. L'escola haurà de restar permanentment atenta a les necessitats socials per a donar-hi les respostes pertinents. L'escola haurà d'estar ben inserida en el context social immediat i mediat. Però, el conjunt de la societat, per la seva banda, també haurà de restar permanentment atent als requeriments del món escolar.

Considerem que dins les possibilitats de cada moment i lloc, la societat en el seu conjunt ha d'ésser generosa amb l'escola. De manera més concreta volem dir que la sensibilitat social vers l'educació es manifesta tant en la normativa legal que es dictamina a l'efecte com en les facilitats i els recursos que es posen a disposició del sistema educatiu.

Si bé hem esmentat el conjunt de la societat per a fer referència a la coresponsabilitat educativa, volem destacar el paper fonamental i irrenunciable de la família i més concretament dels pares i les mares. Per això, en l'anàlisi de les respostes de la societat vers les necessitats educatives actuals, manifestarem explícitament el paper que correspon a la família.

Som conscients que delimitar les necessitats educatives en raó de les característiques pròpies de la societat actual significa sempre una reducció, car es podria obrir la perspectiva fins a límits gairebé inabastables. Però, a efectes de coherència amb les propostes que es faran tot seguit, pot ser il·lustratiu advertir quines són aquestes necessitats socials més rellevants i com hi dóna resposta l'escola.

Per a poder concretar la manera com es pot materialitzar aquesta coresponsabilitat educativa de la societat, diferenciant entre la família, l'escola i la resta del context social, començarem analitzant, de manera breu, quines són les necessitats educatives de la societat actual, quines són les respostes que específicament corresponen a l'escola com a institució educativa i després es determinarà el paper dels altres agents educadors.

1. En primer lloc, tenim en compte i analitzem les necessitats derivades dels canvis accelerats que caracteritzen els temps actuals, i que s'han concretat en els aspectes següents:

1.1. Canvi dels coneixements

Hi ha un canvi dels coneixements continu que produeix una ràpida obsolescència de molts d'ells mentre el bagatge científic creix constantment a un ritme que impossibilita la seva fixació per a un termini mitjanament perllongat.

L'escola ha respost a aquesta obsolescència amb un currículum flexible, revisable periòdicament i en què cada vegada es fa més èmfasi en els coneixements bàsics que serveixen de fonamentació de tota la resta. A més, l'escola es proposa com a fita general l'"aprendre a aprendre", entès com a adquisició d'hàbits d'aprenentatge que permetin accedir al coneixement necessari en cada moment.

Tot i que la culturalització bàsica sigui responsabilitat principal de l'escola, l'accés a la informació no es pot dur a terme exclusivament des de l'escola.

Una "societat del saber" es preocupa de facilitar a tots els ciutadans l'accés a la informació mitjançant la potenciació dels mitjans de comunicació i, més concretament, la protecció de les iniciatives informatives de caire científic i cultural. Per posar solament uns exemples concrets podríem referir-nos a les publicacions científiques en diferents suports o als centres de recursos informatius posats a disposició dels ciutadans i dels escolars (arxius, biblioteques, mediateques, bancs de dades, etc.).

La família, en la mesura de les seves possibilitats, ha de ser conscient que l'escola donarà els coneixements fonamentals però no podrà facilitar tots els coneixements existents sobre les diferents matèries ni l'accés a les fonts respectives. Fomentar l'accés als recursos informatius del conjunt de la societat i adquirir-ne de propis serà una aportació important per a fomentar la informació actualitzada. Des de la perspectiva de les actituds, l'exemple i el despertar de la curiositat i el desig d'aprendre seran fites concretes a tenir presents.

1.2. Avenç tecnològic

Paral·lelament als avenços científics es produeix un constant avenç tecnològic, de manera que la tecnologia afecta totes les dimensions de la vida personal i col·lectiva. Els canvis en aquest terreny són tan profunds que s'alteren les estructures de relació, informació, desplaçaments i, en general, la interpretació de la realitat.

A aquest desenvolupament tecnològic, que afecta totes les dimensions de la vida quotidiana, l'escola hi respon introduint en el currículum ordinari el coneixement i el domini de la tecnologia en les seves manifestacions generals. D'aquesta manera l'alumne perdrà el temor que pot provocar el seu desconeixement i restarà en disposició de mantenir una actitud d'usuari crític i responsable.

En la mateixa mesura que el coneixement i el domini de la tecnologia afecten tot el conjunt de la vida moderna, ha de ser també tota la societat que prengui consciència de com es poden arribar a marginar persones i grups que queden fora d'aquest món tecnològic.

Les famílies han de completar, mitjançant l'ús responsable a les mateixes llars i l'aprofitament de totes les possibilitats de l'educació no formal, allò que l'escola solament pot iniciar en aquest terreny, perquè mai no podrà seguir el ritme dels avenços tecnològics.

Les administracions —especialment les més properes als beneficiaris— poden participar de manera activa en l'educació vers la tecnologia en l'oferta d'educació no formal. Com ja hem assenyalat abans, hi ha sectors de població que no tindran altres possibilitats d'accés que les ofertes per les administracions.

Insistim que la tecnologia no es presenta aquí com la simple utilització d'aparells més o menys complexos, sinó especialment com la comprensió dels principis que els fonamenten i de les seves aplicacions en el camp laboral i social.

Per tot això, aquest és un camp on es veu clarament que l'Administració, les famílies i diversos organismes de responsabilitat social haurien d'atendre les demandes de l'escola en la mesura de les seves possibilitats, així com participar activament en ella.

1.3. Actualització permanent

L'actualització permanent és necessària per a poder comprendre els avenços constants que caracteritzen els nostres temps. La vida humana ha deixat d'estar dividida entre un període de preparació i un d'aplicació, ben al contrari, avui la preparació és una necessitat constant al llarg de tota la vida, no solament per a comprendre els canvis sinó també per a satisfer les inquietuds personals de tot tipus.

A l'exigència de formació permanent que plantegen els temps actuals, l'escola hi aporta, pel que fa a l'alumnat, la ja esmentada fita de la disposició vers nous aprenentatges (aprendre a aprendre) i, pel que fa al professorat, una actualització continuada que garanteixi la preparació adequada per a cada moment. En el context més ampli del centre i del sistema, l'avaluació institucional i del conjunt del sistema educatiu és el requisit per a prendre les mesures pertinents que condueixin a la seva millora constant.

El principi de l'educació no es podrà mai dur a la pràctica si no es concep com una "escolarització permanent". Això vol dir que cal aprofitar totes les possibilitats que

ofereix l'educació formal i no formal per a poder continuar informant-se i formant-se al llarg de tota la vida.

Però l'educació permanent traspasa l'àmbit familiar per abastar també el terreny laboral i el lleure formatiu. En el primer correspondrà a les empreses i organismes laborals facilitar i fomentar la formació permanent, a banda de les iniciatives personals que hi pugui haver, i en el segon hi figuren les diverses administracions, començant per la local, com a potenciadors.

1.4. Flexibilitat

Una altra característica dels temps actuals —batejats com a *postmoderns*, en comparació amb els definidors de la revolució industrial que donà lloc a l'època *moderna*— és la generalització d'estructures flexibles d'organització laboral i social. La flexibilitat, però, s'ha introduït en molts altres aspectes de la vida quotidiana, trencant esquemes rígids de funcionament i de pensament. Les conseqüències per al món laboral són força evidents.

La flexibilitat i la descentralització pròpies dels temps postmoderns troben també en l'escola certes respostes pertinents, si bé l'escola, especialment la de secundària, es presenta com a paradigmàtica de l'organització de la modernitat. Entre aquestes respostes hi ha el marge d'autonomia amb què funcionen els centres, les adaptacions curriculars a les necessitats específiques de l'entorn que envolta el centre i l'atenció personalitzada dels alumnes per a atendre les seves peculiaritats personals.

L'adaptació de l'escola a l'entorn en el qual està inserida no és una simple responsabilitat del centre, sinó que també el context social ha d'interactuar amb l'escola en una acció de doble via.

No es pot oblidar tampoc que el centre escolar no l'integren exclusivament els professionals de l'ensenyament, sinó que en el seu Consell Escolar hi són presents els pares i les mares, els alumnes i, en el cas dels centres públics, l'Administració local. El projecte educatiu del centre, per tant, és tasca comuna de tots ells, com també la responsabilitat del seu acompliment.

De manera concreta, els diferents sectors de la comunitat escolar s'han de comprometre a trobar les respostes pedagògiques que la realitat de cada entorn demana, advertint que això suposa integrar esforços i recursos.

1.5. Relativització

Estretament vinculada amb la flexibilitat hi ha la relativització dels coneixements i també dels valors imperants tradicionalment. Pluralitat de concepcions sobre el món i la vida conviuen en un mateix context com una demostració palesa de la democràcia entesa com a convivència en la diversitat.

El relativisme en el camp científic, que té la seva manifestació equivalent en el món dels valors morals, troba en la diversitat metodològica la presentació crítica dels coneixements i l'anàlisi comparativa de les informacions i valoracions que apareixen als diferents mitjans de comunicació, respostes escolars que permeten prendre consciència d'aquesta diversitat. Tot això no ha de ser obstacle per a fomentar els valors bàsics i comuns, que siguin garantia de la dignitat personal i de la mateixa societat pluralista que es vol fomentar. La presència de comportaments antisocials i destructius, com la delinqüència, la droga i la indiferència davant els problemes dels altres, fa necessària una reafirmació moral de tota la comunitat educativa. En aquest sentit, cobra especial importància el projecte educatiu del centre com a expressió d'aquesta voluntat col·lectiva.

Davant el legítim pluralisme i la diversitat de models que ofereix la societat, cal trobar uns principis bàsics que permetin coherència en els plantejaments educatius comuns.

Això vol dir que és imprescindible un diàleg permanent entre les famílies, els responsables de l'Administració i els centres per a presentar de comú acord aquells valors que, respectant el pluralisme democràtic, han de ser garantia del manteniment de la pròpia societat democràtica.

El pluralisme i la llibertat d'expressió no poden contraposar-se a la necessària protecció de la infància. En aquest sentit, cal demanar un paper actiu de les famílies i les organitzacions socials responsables per a fer-la efectiva i denunciar els possibles interessos consumistes o ideològics que puguin portar a la manipulació dels infants i els adolescents.

Una vegada més, el diàleg i l'exemple es presenten com a fonamentals en l'actuació educativa de la família, de la mateixa manera que ho és en qualsevol institució educativa, començant per l'escola. Cal preparar per a viure en un marc social sense dogmatismes, en el qual hi ha una tendència creixent a la relativització, però on segueix essent necessària la convicció en uns principis morals que regulin la vida personal i de relació social.

1.6. Multiplicitat de fonts

Al coneixement s'hi pot accedir per multiplicitat de fonts, per tant, deixen d'existir institucions monopolitzadores del saber com ha estat l'escola. Els mitjans de comunicació social i les xarxes informàtiques proporcionen informació ràpida i actualitzada, sense necessitat de restar subordinats als condicionaments de les institucions tradicionals.

Ara bé, aquesta informació diversificada resta mancada d'estructura coherent, de contextualització, d'adaptació a les característiques específiques dels usuaris.

L'escola té aleshores una funció estructuradora dels coneixements que li poden arribar dispersos. La insistència en concepcions estructuradores del procés d'ensenyament-aprenentatge va en aquesta mateixa línia. La preparació per a seleccionar críticament els continguts i per a utilitzar profitosament les diverses fonts seran uns altres objectius fonamentals del currículum escolar.

Si l'escola no pot donar resposta a totes les necessitats culturals del món actual i futur, les famílies han de prendre consciència que serà necessari buscar fora d'ella altres possibilitats informatives i formatives. Hi ha molts exemples concrets d'aquest paper que ha de jugar l'educació no formal i informal: l'aprenentatge d'idiomes, l'aprofundiment en el camp artístic, l'especialització en l'oci i en l'esport, etc.

Si l'escola té assignada una responsabilitat en la culturalització bàsica, el conjunt de la societat ha de fomentar les iniciatives diverses que han de venir tot seguit i que podran gaudir de major flexibilitat i capacitat de resposta a les necessitats i interessos de contextos socials concrets.

Més que demanar al sistema educatiu que amplii constantment els seus límits d'actuació, la qual cosa no resulta factible per molts motius, cal estimular les iniciatives socials que diversifiquin l'oferta. Solament caldrà vetllar perquè, en la mesura possible, aquestes iniciatives estiguin a l'abast de tots els ciutadans amb polítiques clares de foment i protecció.

1.7. Competitivitat

El liberalisme econòmic i la necessitat de guanyar-se una quota de mercat en qualsevol àmbit han desenvolupat les exigències de competitivitat en els productes i en els serveis. El perfeccionament de la producció porta a elevar el nivell d'exigència dels usuaris, que poden comparar i escollir.

Les conseqüències d'aquesta situació són una constant pressió per augmentar el nivell de qualitat i poder sobreviure davant la competència.

La competitivitat econòmica també té la corresponent repercussió en l'educació escolar. Des del seu vessant positiu, l'escola s'haurà de preocupar d'infondre el principi de "ser competent", entès com a realització del treball amb qualitat. Al mateix temps haurà d'infondre els valors de respecte a l'altre i no entrar en una competitivitat alienadora. El desig d'optimització dels mitjans i de millora de la qualitat de l'ensenyament es vincularia de manera general a la necessitat social esmentada. Una derivació de les conseqüències del món competitiu es manifesta en les exigències de preparació adient per al món laboral, la qual cosa implica donar a conèixer des de l'escola la cultura vigent en aquell món, fomentant les actituds pertinents per a comprendre'l i adoptar-hi el posicionament moral corresponent.

Sense un compromís ferm i concret del món laboral, el sistema educatiu no podrà mai preparar adequadament per a la incorporació al treball. Els poders polítics tindran la responsabilitat de dictar mesures que facilitin la vinculació de l'escola amb el món del treball i el compromís social passa per determinar aquells coneixements, habilitats i actituds que són bàsiques en cadascun dels camps d'especialització laboral. Després ha de venir la col·laboració més directa en el sentit de possibilitats de pràctiques, intercanvi d'informacions, etc.

El compromís per incorporar al treball aquells joves que tenen dificultats per assolir els aprenentatges més bàsics és també un requisit per afavorir la relació escola-treball.

La família no és aliena a aquesta situació, encara que sembli un tòpic; de la manera com s'hi visqui la vida laboral en dependran també les actituds amb què els joves la concebran inicialment.

1.8. Innovació

Les exigències de competitivitat han fet valorar la capacitat d'innovació com a valor substancial que es vincula als productes i serveis en forma d'"intangibles".

Les persones són valorades tant en funció del seu saber com de la seva capacitat per a prendre decisions, per a donar solucions innovadores que s'anticipin als canvis i, fins i tot, els provoquin.

L'escola d'avantguarda sempre s'ha preocupat del foment de la creativitat com una sortida al desenvolupament personal i com un estímul per a la millora social en una línia de progrés. Des de metodologies generalitzades del tipus "aprenentatge per descobriment" fins a l'atenció personalitzada dels alumnes amb més aptituds

creatives, l'escola ha de mantenir la fita pedagògica de foment de la creativitat com a antídote de la massificació i la despersonalització pròpies de la societat actual.

Una societat que no protegeixi el patrimoni col·lectiu del seu art, que no tingui cura de fomentar la creativitat, caurà en la mediocritat cultural i serà colonitzada per la potent influència dels corrents massificadors, i alhora despersonalitzadors, que caracteritzen els temps actuals.

Un exemple concret del que demanem és la instauració d'una política de foment de la recerca i de la innovació en tots els àmbits. Els inconformistes han de trobar possibilitats d'expressió i constituir elements revulsius que dinamitzin la cultura.

En el cas de la societat això suposa mesures polítiques i disposicions administratives concretes. En el cas de les famílies suposa bàsicament una actitud de crítica responsable, de foment de la curiositat i de canalització d'inquietuds innovadores.

2. En segon lloc analitzem les necessitats sorgides de les condicions socials vigents en el nostre entorn, des de la perspectiva de considerar l'organització social fonamentada en principis democràtics i de progressiva justícia social. En aquest sentit, podem tenir en compte les exigències següents:

2.1. Preservar els fonaments de la democràcia

Com a necessitat permanent, cal vetllar per preservar els fonaments de la democràcia político-social i desenvolupar-la, i això exigeix el compromís constant dels ciutadans per a fer-la realitat dia a dia.

La conservació i el desenvolupament de la democràcia social demanen una col·laboració directa de l'escola preparant les joves generacions per a incorporar-se activament a la mateixa. Això significa fer de l'escola un lloc on es visqui la democràcia i on es puguin practicar els principis bàsics que la inspiren: participació, responsabilitat, representativitat, compliment de la norma, acceptació d'iniciatives de millora, consens, etc.

De manera especial cal que l'escola fomenti l'associacionisme dels estudiants a partir de l'ensenyament secundari, com a estructura per a practicar la participació en totes les dimensions de l'activitat escolar, des de l'aula fins als organismes participatius legalment establerts com són els consells escolars.

Les responsabilitats socials de la família passen -o, millor, comencen- per conèixer en profunditat la normativa bàsica que regeix la pertinença a un país i la convivència entre les persones que hi viuen. L'escola, entre d'altres institucions, pot facilitar aquest coneixement i animar les famílies a participar activament en la creació i desenvolupament d'estructures socials (esportives, assistencials, culturals...), polítiques (a tots els nivells: municipal, comarcal, autonòmica, estatal...), econòmiques (cambres de comerç, associacions professionals, gremis...), religioses, etc. No caldrà insistir que la vivència familiar dels valors democràtics, i més concretament del respecte i compliment de les lleis, serà un suport necessari a l'actuació de l'escola.

2.2. Integració social dels nousvinguts

L'obertura de fronteres i la lliure circulació de persones entre els diferents països planteja la necessitat d'integració social dels nousvinguts, facilitant-los els mitjans possibilitadors d'aquesta integració des del respecte a la seva identitat.

En la mateixa línia de l'apartat anterior, l'escola ha de ser un lloc de respecte a la diversitat cultural, compatible amb la incorporació als trets fonamentals de la cultura compartida, de la qual l'escola n'és exponent. Els centres han de tenir actuacions específiques per atendre els alumnes i pares dels nousvinguts que possibilitin la seva integració social, al temps que els permetin de preservar les seves arrels pròpies. L'escola ha de ser exemple de convivència multicultural.

L'actitud de la família, tant pel que fa a la preservació d'unes arrels culturals que li són pròpies com pel que fa a la integració social en el context del país on es viu, resulta altament condicionant per a les joves generacions. Un exemple concret el tenim en els possibles programes escolars d'immersió lingüística, l'eficàcia dels quals —entesa com la superació de la diglòssia— depèn en gran mesura d'aquesta actitud dels pares.

Ha de ser tot el conjunt de la societat, mitjançant les disposicions i organismes que ho facilitin, qui vetlli per una convivència multicultural com a sinònim de llibertat i de pluralisme democràtic. Serà difícil la integració social dels nousvinguts i un raonable arrelament en la cultura que els acull sense una actitud positiva vers la que els és pròpia.

2.3. Supervivència de les cultures minoritàries

L'obertura a la diversitat cultural, el desenvolupament dels grans mitjans de comunicació i les possibilitats de desplaçament dels ciutadans ha de ser compatible amb la supervivència de les cultures minoritàries en els seus propis països d'origen. Per això, caldrà fer esforços específics per a preservar la cultura pròpia quan pugui

restar en inferioritat de condicions respecte a les cultures pròximes, sigui per causes econòmiques, polítiques o demogràfiques.

L'escola ha de tenir un paper fonamentalment actiu en la recuperació i el desenvolupament de la cultura pròpia del país on se situa perquè sense aquest paper actiu difícilment es podria transmetre la cultura entre generacions. L'escola, per tant, tindrà una especial cura per mantenir la llengua, la història, les tradicions que són pròpies del país, especialment si es veuen amenaçades per la incidència de cultures més majoritàries. El respecte a la diversitat cultural no es pot confondre amb la passivitat vers la pervivència de la pròpia identitat cultural.

La família hauria d'ésser el primer nucli social que donés mostres explícites de compromís amb la cultura pròpia del país quan aquesta coincideix plenament amb la seva; en cas contrari caldria demanar-li respecte i comprensió.

En tot cas és fonamental l'arrelament cultural, la identificació de la col·lectivitat general amb una cultura que senti com a identificadora i patrimoni comú per a tots. Sense arrelament en una cultura pròpia no hi ha respecte efectiu per l'aliena. Solament una societat que defensa els trets que li són diferenciadors comprèn bé que també ho facin els altres.

2.4. Marginació

La societat del progrés i del consum no sempre fa arribar els seus beneficis per igual a totes les persones i grups, de manera que hi ha situacions evidents de marginació —l'anomenat *quart món* dins el món desenvolupat. Hi ha diverses formes de marginació, des de l'estrictament econòmica a la cultural i professional en no poder accedir a les actuals fonts informatives i de poder decisor.

L'escola ha de ser compensadora de les desigualtats que siguin fruit de l'origen social. Això significa aplicar discriminacions positives vers els alumnes i grups que sense un ajut complementari no podran seguir el ritme normal de l'aprenentatge escolar. Adaptacions curriculars, avaluació personalitzada, professorat de suport, metodologia diversificada, temporalització flexible, etc. són respostes que l'escola pot aplicar als qui més ho necessiten.

El mateix tracte de discriminació positiva que es demana a l'escola per a fer front a la desigualtat, cal demanar-lo a l'interior de les famílies respecte als fills que puguin tenir més dificultats.

El mateix hem de dir del context social general, on les persones i col·lectius més necessitats han de trobar el suport moral i material que els permeti gaudir de les

possibilitats educatives i culturals que són comunes al conjunt dels ciutadans. Una política adequada de beques suposa un exemple d'aquest suport.

2.5. Integració social

Dins els diversos grups marginats hi ha els qui tenen algun tipus de discapacitat sensorial, física o psíquica, per als quals hem de tenir especial cura mitjançant les corresponents mesures de tipus legal, laboral, arquitectònic i educatiu que facilitin al màxim la seva integració social.

Dins l'atenció a la diversitat, un grup especialment necessitat són els alumnes amb discapacitats físiques i psíquiques que, cas de no arribar a nivells greus, han de rebre atenció dins els centres convencionals, aplicant els recursos humans i materials convenients. La integració social futura dels alumnes discapacitats depèn, en gran mesura, de les actituds desenvolupades en ells mateixos i en els companys escolars, per així trobar la comprensió i ajut que els calgui.

L'escola solament pot preparar per a una inserció social dels alumnes discapacitats si hi ha una política general que faciliti aquesta integració en els àmbits de la vida quotidiana: comunicació, transport, accés al món laboral, oci, etc. La sensibilització i la legislació al respecte són un bon exponent del nivell de progrés que caracteritza una societat.

La família tampoc pot inhibir-se davant un membre amb alguna discapacitat. Tot el contrari: un adequat concepte de l'educació l'ha de portar a tenir-ne molta cura, a posar una atenció específica en el màxim desenvolupament de les seves potencialitats i a minimitzar les seves limitacions. En aquesta acció, però, la família pot sentir-se sola, desemparada i sense recursos suficients per assolir objectius d'eficàcia. Serà necessari, per tant, que els poders polítics donin recursos a les famílies per a fer front a aquesta responsabilitat o, almenys, a col·laborar subsidiàriament amb ella per aconseguir resultats positius. I no solament a la família, sinó també a l'escola per tal que pugui oferir un servei suficient i eficaç per a cobrir tot el ventall de necessitats que la discapacitació provoca.

2.6. Valors fonamentals

La ruptura dels esquemes tradicionals en els principals àmbits de la vida col·lectiva no han de conduir a un buit absolut de valors compartits que garanteixen la convivència i el progrés. En aquest sentit, hi ha una sèrie de valors fonamentals vinculats a la cohesió social i que avui cal preservar amb especial cura: el respecte, la tolerància, la comprensió, la pau...

Davant els evidents indicis de pèrdua social de certs principis que garanteixen la justícia i la cohesió social, l'escola ha de retrobar el foment dels valors que en són garantia. Així com a principis de segle els moviments renovadors van proclamar la necessitat de respectar l'infant, avui cal que es proclami la defensa de la pau, el respecte mutu, la tolerància, la responsabilitat i el rebuig del consum irresponsable. Aquesta temàtica ha de tenir el seu lloc específic en el currículum escolar, però, sobretot, ha de ser viscuda directament per a penetrar en l'àmbit de les actituds i les conviccions personals.

Una família responsable sempre prendrà accions positives per a fomentar i viure aquests valors essencials en tota convivència humana. L'estabilitat afectiva, un projecte de vida en comú on "l'altre" en sigui particularment protagonista, la fidelitat a aquest compromís de servei, l'exercici ordenat dels drets i deures personals i col·lectius, etc. han de permetre predicar amb l'exemple aquests valors que, a nivell social, són absolutament necessaris per a una convivència amable i enriquidora.

2.7. Qualitat de vida

Encara que amb molts clarobscurs, s'adverteix la tendència a una millora progressiva de la qualitat de vida que es manifesta en una preocupació per la conservació de la natura i per gaudir d'una vida personal i col·lectiva més sana. Però la qualitat de vida no ha d'ésser entesa només en relació amb la natura, sinó, especialment, com a font de relacions interpersonals que condueixin a una societat justa i cohesionada. Això suposa una redistribució de la riquesa, una veritable igualtat d'oportunitats, etc.

El desig de millora de qualitat de vida ha de trobar en l'escola la lògica resposta de viure el temps escolar en un marc arquitectònic i ambiental general que en sigui un exemple. El desenvolupament de programes específics de preservació de la natura i de sensibilitat vers el reciclatge de materials, així com de cura de la higiene personal, de l'alimentació adequada, de l'esport, etc. van en aquesta mateixa línia.

La família ha de ser el marc principal on s'exemplifica el respecte a la natura, així com la higiene personal, l'alimentació equilibrada, etc. En definitiva, la família s'ha de convertir en la principal escola ecologista, evitant el consum innecessari dels recursos naturals i fomentant actituds positives vers l'estalvi d'energia i de tots tipus.

Els organismes públics i privats d'una societat que es consideri progressista en aquest terreny haurien de fomentar programes d'educació no formal adreçats al conjunt dels ciutadans, infants, joves, adults i, en alguns casos de manera més concreta, als pares.

Capítol II: Els continguts transversals com a resposta a les demandes socials

Els currículums establerts a Catalunya en el desplegament de la LOGSE per als ensenyaments de l'educació primària i la secundària obligatòria contenen els objectius generals d'etapa, i per a cada àrea els objectius generals, els continguts i els objectius terminals o criteris d'avaluació, els quals en conjunt guien l'acció docent.

Convé assenyalar que aprenentatges formulats com a continguts i objectius fan referència a valors considerats com a bàsics per a una societat democràtica. Així, per exemple, són objectius d'aquestes etapes educatives: preparar l'alumnat per a la seva participació activa en la vida social i cultural del país on viu; facilitar-li formació per a la pau, la cooperació i la solidaritat entre els pobles; obrir-li perspectives cap a la dimensió europea i universal, i potenciar l'educació de la sensibilitat que faciliti i afavoreixi els comportaments cívics i ètics indispensables per a una bona convivència i la pròpia estabilitat personal.

A més dels aprenentatges formulats com a continguts i objectius de les diverses àrees, hi ha altres aspectes que també formen part del currículum i que no tenen una formulació explícita en els continguts i objectius de cada etapa. Aquests aspectes fan referència a la formació integral de l'alumnat en el sentit d'educar per a la vida amb el que comporta de formació de persones reflexives, crítiques i autònomes. Tot seguit ens referirem al tractament que reben tant a primària com a secundària.

1. Educació primària

A l'educació primària per incorporar els aspectes que no tenen una formulació explícita en els currículums de les àrees s'ha pres l'opció de considerar-los com a eixos transversals. S'anomenen eixos perquè presenten els seus continguts com en una línia, amb uns objectius determinats, i transversals perquè el seu desenvolupament travessa totes o quasi totes les àrees i tenen un sentit de connexió entre les àrees i les realitats i les necessitats socials.

El currículum d'educació primària en destaca els següents:

El consum: L'educació del consumidor és, sens dubte, responsabilitat de tota la societat, i molt particularment de la família i de l'escola per motiu de la seva influència en la formació del nen o la nena.

Formar l'alumnat com a consumidor, però, no consisteix a donar molta informació o exhaustiva, ni a dir què ha de fer o no ha de fer, sinó que a partir de donar-li nous punts de referència i una informació adequada a les seves capacitats, cal desenrotllar el seu esperit crític davant el fet de consumir.

La importància de tenir uns punts de referència és especialment justificada perquè aquest és un camp educatiu on no hi ha un model de conducta únic. L'educació per al consum entra en el camp de la ideologia i l'ètica. Però cal que aquesta opció personal sigui presa amb el màxim d'informació i d'esperit crític, i que no sigui solament una conseqüència de la imposició de la moda, de la publicitat o del que diran.

L'educació per a la salut: L'educació per a la salut és un procés de formació i de responsabilització de l'individu amb la finalitat que adquireixi els coneixements, les actituds i els hàbits bàsics per a la defensa i la promoció de la salut individual i col·lectiva. És a dir, un intent de sensibilitzar els nens i les nenes i de preparar-los perquè, a poc a poc, adoptin un estil de vida, el més sa possible, i unes conductes positives de salut.

L'educació per a la salut ha de promoure la responsabilitat, l'autonomia i la reflexió crítica, individual i col·lectiva, preparant per a la presa de decisions, a través de l'anàlisi de les alternatives possibles i la valoració de les seves conseqüències.

El marc escolar, el medi ambient, les relacions socials entre alumnes, pares, mestres i personal no docent constitueixen un seguit d'experiències i missatges amb una influència educativa molt important. L'escola sencera ha de ser promotora de salut. El docent és un agent de salut, com ho és tot ciutadà.

Educació viària: L'escola ha d'integrar en el seu projecte curricular, com a eix transversal, el plantejament de l'educació viària, donat que la circulació és una de les noves formes culturals significatives del nostre temps, amb clares connotacions econòmiques, polítiques i culturals que impliquen una manera d'entendre les relacions humanes. L'escola no pot obviar aquesta preocupació social, ja que ha de procurar evolucionar al ritme dels fets significatius contemporanis i atendre'ls, dins de les seves possibilitats.

L'educació viària és un aspecte imprescindible a tenir en compte en l'educació global de tot ciutadà. Podríem sintetitzar la seva finalitat educativa en el fet d'elevat el grau de conscienciació i responsabilitat ciutadana, que suposi un canvi de mentalitat i d'actituds a nivell individual i generi una millor convivència col·lectiva.

L'escola ha d'educar amb una actitud preventiva: prevenir accidents i situacions perilloses. També ha de contribuir a fer que l'alumne/a aprengui a raonar i a actuar

amb lucidesa, i a discernir entre la por, la temeritat i la prudència personals, per tal d'ésser un ciutadà o ciutadana capaç de generar el propi benestar i contribuir al benestar dels altres.

La tecnologia de la informació: Les aplicacions que permet la tecnologia de la informació determinen el paper fonamental que adquireix en la societat actual i, en conseqüència, es fa necessari el desenvolupament de competències bàsiques per part de l'alumnat al llarg de l'ensenyament obligatori.

Els procediments generals de tractament d'informació desenvolupats en un entorn tecnològic tenen dues característiques específiques:

- Són interdisciplinaris, ja que són presents en diverses àrees.
- Tenen valor de transferència, ja que l'aptitud i l'eficiència adquirida per l'alumnat en la pràctica d'aquests procediments informacionals generals són aplicables en altres tasques i contextos.

La diversitat intercultural: La composició sociocultural de la nostra societat, cada cop més diversa, queda reflectida també a l'escola. Els alumnes i les seves famílies, els mateixos mestres, formen part d'un entorn que en cada cas reacciona i pren posició davant d'aquestes situacions.

A Catalunya ens trobem davant la nova situació que representen els moviments protagonitzats per col·lectius que pertanyen a minories culturals. Algunes ja resulten històriques, com pot ser la gitana, i d'altres són relativament recents, com els col·lectius d'africans del nord o del centre.

En tot cas hem de distingir entre les diferències susceptibles d'esdevenir recíprocament complementàries dels trets propis de l'entorn i de revertir en enriquiment mutu, i aquelles altres diferències que, per mancances de drets fonamentals, resulten inhumanes i que cal reduir fins a arribar a eliminar-les. Quan els grups culturals coexisteixen, podem parlar de multiculturalisme o pluriculturalisme, però només podem parlar d'interculturalisme en el cas que s'arribi a un cert grau d'interrelació i intercanvi.

La no discriminació per raons de sexe: Molts dels comportaments i actituds sexistes que es produeixen en la societat es reproduïxen en l'àmbit escolar. Sovint, l'alumnat arriba a l'escola amb unes pautes de comportament apreses en funció del seu sexe. De vegades, també, l'actitud del professorat no és la mateixa davant dels nens que de les nenes.

Un plantejament de l'educació per a la igualtat pot fer de l'escola un instrument fonamental per corregir aquesta situació. Cal reflexionar sobre el significat i la influència de les expectatives de comportament social assignades a cada sexe.

Un ensenyament que aspiri a realitzar una veritable igualtat d'oportunitats demana que el professorat s'interrogui sobre la manera concreta d'afavorir per igual l'interès dels alumnes i de les alumnes per les diferents disciplines i activitats escolars. De fet, totes les accions educatives i la dinàmica del centre s'han d'inserir en una reflexió més global sobre el significat d'una educació per a la igualtat.

Tal com s'esmentava anteriorment, hi ha temes o continguts amb un component de transversalitat presents tant en els objectius generals d'aquesta etapa com en els objectius i continguts de les diverses àrees. A més, en el primer nivell de concreció d'aquesta etapa, per tal de remarcar la seva rellevància, hi ha una formulació explícita d'un conjunt d'actituds, valors i normes globals que s'expressen com a objectius terminals, no lligats a cap àrea en concret, que s'han de tenir presents en totes les activitats docents del centre i han d'impregnar qualsevol relació escolar de convivència i interrelació:

- Mostrar acceptació i respecte per si mateix.
- Autoreflexionar sobre els propis comportaments.
- Adquirir l'hàbit de discutir i debatre en clima de diàleg i mantenir una actitud de respecte i de comprensió envers les altres persones.
- Interessar-se per dialogar sobre fets quotidians.
- Valorar l'esperit de col·laboració per davant de l'esperit de competició.
- Col·laborar i participar en converses i diàlegs.
- Ser responsable en l'establiment de relacions amb les persones de l'entorn.
- Mostrar tolerància vers la diversitat d'opinions.
- Mostrar respecte vers les altres persones, el seu treball i les seves dificultats.
- Prendre consciència progressivament de la responsabilitat personal i del compromís que comporta prendre decisions.
- Ser responsable en el compliment de les normes bàsiques de convivència.
- Acceptar i respectar la diversitat física, d'opinió i d'acció.
- Valorar críticament les informacions i propagandes trameses pels mitjans de comunicació.

2. Educació secundària obligatòria

A l'educació secundària obligatòria no es planteja el desenvolupament dels eixos transversals de la mateixa manera que a l'educació primària. Tanmateix, de l'anàlisi

dels objectius generals de l'etapa expressats en termes de capacitats se'n desprenen alguns continguts transversals:

- Conèixer i comprendre els aspectes bàsics del funcionament del propi cos i de les conseqüències dels actes i les decisions personals per a la salut individual i col·lectiva, i valorar els beneficis que comporten els hàbits d'exercici físic, d'higiene i d'una alimentació adequada.
- Relacionar-se amb altres persones i participar en activitats de grup, adoptant actituds de flexibilitat, solidaritat, interès i tolerància, per superar inhibicions i prejudicis i rebutjar tot tipus de discriminacions degudes a l'edat, a la raça, al sexe i a diferències de caràcter físic, psíquic, social i altres característiques personals.
- Analitzar els mecanismes i valors que regeixen el funcionament de les societats, d'una manera especial els relatius als seus drets i deures com a ciutadà dins els àmbits socials més immediats —el centre educatiu, la població, la comarca i la nació—, que li permetin d'elaborar judicis i criteris personals, i actuar amb autonomia i iniciativa en la vida activa i adulta.

En el primer nivell de concreció de les àrees del currículum comú, quan s'expressen els continguts de Valors, normes i actituds, s'observen també aspectes que podrien tenir la consideració de continguts transversals perquè van més enllà de l'àrea particular a què fan referència. Per exemple:

A l'àrea de llengua:

- Actitud crítica raonada.
- Valoració per la riquesa que aporta la diversitat lingüística i respecte pels usuaris dels diversos parlars.

A l'àrea de llengües estrangeres:

- Respecte per la pluralitat cultural i valoració de la pròpia identitat.
- Interès per conèixer altres maneres de pensar i viure.

A l'àrea de ciències de la naturalesa:

- Valoració del respecte en la comunicació de les idees i la tolerància envers les diferències entre les persones.
- Valoració de la importància de l'avenç científic i tecnològic en la millora de la qualitat de vida.

A l'àrea de ciències socials:

- Actitud participativa, responsable i de col·laboració.
- Valoració positiva de la convivència cívica i social.

A l'àrea de tecnologia:

- Actitud crítica davant de l'ús de la tecnologia i la seva repercussió social.
- Valoració de la limitació dels recursos naturals.

A la secundària, possiblement pel fet que les diferents disciplines tenen tradicionalment més pes instructiu, molts aspectes considerats com a temes transversals i que poden tenir un tractament interdisciplinari s'han recollit dins la part variable del currículum.

Així, doncs, a més dels crèdits comuns que desenvolupen el currículum establert per a les àrees mitjançant un pla molt estructurat per a tota l'etapa, els crèdits variables tenen la finalitat que l'alumnat consolidi i amplii les seves capacitats i coneixements, atenent a la seva diversitat de motivacions i interessos i tenint presents els objectius generals de l'etapa i de les àrees. També han de contribuir a l'orientació personal, acadèmica i professional, a l'educació en la presa de decisions i a consolidar la formació que permeti a l'alumnat incorporar-se al món laboral o prosseguir els estudis de l'educació secundària postobligatòria.

Els crèdits variables, d'acord amb els seus objectius i continguts, poden ser de:

- Aprofundiment i ampliació dels continguts dels crèdits comuns.
- Iniciació i orientació en altres continguts acadèmics i professionals no treballats en els crèdits comuns, amb especial atenció als de caràcter professional.
- Reforç en la consecució dels aspectes més fonamentals dels objectius generals de l'etapa.

El crèdit variable té una assignació horària de 35 hores lectives i cada un és una proposta educativa completa, a la qual l'alumnat hi pot accedir independentment dels altres crèdits variables cursats. L'alumnat cursa 15 crèdits variables al primer cicle d'ESO i 21 al segon cicle.

Els crèdits variables poden ser dissenyats pel Departament d'Ensenyament o pels centres educatius. En el primer cas s'anomenen crèdits variables tipificats i, en cada cicle, han de constituir almenys el 50% del total de l'oferta de crèdits variables del centre. Els crèdits variables no tipificats que formen part de l'oferta del centre consten al projecte curricular amb especificació dels objectius, els continguts i els criteris

d'avaluació. En l'oferta global de crèdits variables del centre hi queden inclosos aquells que tracten aspectes recollits en els objectius generals de l'etapa i no relacionats amb una àrea concreta de manera expressa.

Una primera anàlisi de com es recullen en la programació dels crèdits variables tipificats les necessitats educatives de la societat actual i les respostes que corresponen a l'escola com a institució educativa, d'acord amb el plantejament que s'ha fet en la primera part del document, queda reflectida en els quadres següents:

1. Necessitats derivades dels canvis científics i tecnològics	Crèdits variables tipificats (dissenyats pel Departament d'Ensenyament)
1.1. Canvi dels coneixements	<i>Ètica de la ciència i la tecnologia</i> <i>La naturalesa de la ciència</i> <i>L'evolució en la utilització de l'energia</i>
1.2. Avenç de la tecnologia	<i>Informàtica d'usuari</i> <i>Indústria i societat</i> <i>Ciència, tecnologia i fe</i>
1.3. Actualització permanent	<i>Tècniques d'organització i gestió</i>
1.4. Flexibilitat	<i>Recerca de feina</i> <i>Entrada al món del treball</i>
1.5. Multitud de fonts informatives	<i>Informàtica d'usuari</i> <i>El vídeo</i>
1.6. Competitivitat	<i>Publicitat</i> <i>Comerç i serveis</i> <i>El consum i el mercat</i>
1.7. Noves maneres d'entendre el saber i el treball	<i>Recerca de feina</i> <i>Entrada al món del treball</i> <i>La naturalesa de la ciència</i>
1.8. Capacitat d'innovació	<i>Recerca de feina</i> <i>Entrada al món del treball</i>
1.9. Millora de la qualitat de vida	<i>Educació per a la salut: prevenció de drogodependències</i> <i>Educació per a la salut: estils de vida i salut. Els accidents</i> <i>Les activitats humanes i la contaminació</i>

¡Error! Marcador no definido. 2. Necessitats derivades de l'organització social	Crèdits variables tipificats (dissenyats pel Departament d'Ensenyament)
2.1. Manteniment de la democràcia	<i>Drets humans i ciutadania</i> <i>Geografia dels conflictes. L'educació per a la pau</i> <i>Els valors de la convivència</i>
2.2. Integració dels nouvinguts	<i>Espais, cultures i migracions en el món d'avui</i>
2.3. Trets diferencials de la nostra nació	<i>Espanya avui, diversitat territorial i cultural</i> <i>Europa avui</i> <i>Catalunya contemporània (1931-1992)</i> <i>La revolució industrial. Catalunya, la fàbrica d'Espanya</i>
2.4. Evitar l'exclusió social	<i>Espais, cultures i migracions en el món d'avui</i>
2.5. Normalització dels discapacitats	<i>Drets humans i ciutadania</i>
2.6. Conservació dels valors bàsics	<i>Els valors de la convivència</i>
2.7. Compromís personal (participació)	<i>Reflexió i argumentació ètica</i>
2.8. Participació social en les estructures organitzades	<i>Drets humans i ciutadania</i>

Cal destacar, finalment, que els crèdits de síntesi, en aglutinar continguts de diverses àrees, també responen a la idea de transversalitat. Així, doncs, les activitats del crèdit de síntesi seran interdisciplinàries, relacionades amb diverses àrees del currículum de l'etapa. A l'alumnat se li demana que mostri capacitat d'autonomia en l'organització del seu treball i també de cooperació i col·laboració en el treball en equip.

Així, doncs, el concepte de transversalitat és una innovació rellevant del nou sistema educatiu perquè obre les portes a un coneixement integrador, globalitzador i interdisciplinar.

La utilització d'alguns continguts transversals com a fonamentació d'una ètica per a la convivència ha portat, en alguns casos, a confondre'ls amb l'Educació en Valors. Els eixos transversals es fonamenten en valors, però els seus continguts són molt més amplis i inclouen conceptes i procediments propis del currículum comú.

En definitiva, els continguts transversals poden ser diversos, com s'ha constatat en el currículum de Catalunya, però són els centres educatius, a través del claustre de professors, els responsables de prendre decisions en aquest sentit. Els temes

transversals han d'estar presents en el projecte curricular de centre, d'on han de passar a les programacions d'aula.

Sobretot a l'educació secundària obligatòria, la presència dels continguts transversals al currículum podrà ajudar a disminuir la distància entre les necessitats educatives que la societat actual planteja i les respostes escolars a aquestes necessitats, en la mesura que són introductors de noves reflexions científiques i socials. Sense oblidar que la intervenció educativa des de la perspectiva dels eixos transversals suposa fomentar i desenvolupar uns valors nous, cal ressaltar que altres tenen una llarga tradició pedagògica: la democràcia, el pacifisme, la solidaritat, la cooperació, la no-discriminació, etc. Aquests valors responen a una ètica per a millorar la convivència i es deriven de l'anàlisi de les situacions conflictives més rellevants de la nostra societat i de la necessitat de prevenir-les i/o solucionar-les, fet que implica també la necessitat d'un canvi d'actituds personals i d'hàbits socials.

Barcelona, 2 d'abril de 1997

Annex: membres de la Comissió Permanent:

Antoni Arasanç i Mayolas

Assumpta Baig i Torras

Joan Domènech i Francesch

Ramon Farré i Roure

Josep González-Agàpito i Granell

Josep Andreu Martín i Rioja

Joan Mateo i Andrés

Teresa Pijuan i Balcells

Jaume Sarramona i López